HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula, Kovács Lehel István

Alapította és szerkesztette (1906–1911): dr. Fekete Endre és Kiss Béla

Független művelődési és helytörténeti havilap

IX. évfolyam 11. (511.) szám

2003. november 28. – péntek

November

A november novemberke? Lehetne-e az, legalább a kicsinyítős megnevezést kedvelő hétfalusi nyelvjárásban? Érdekes szemléletté válhat az ember, az élők és élettelenek becéző megközelítése! Mert ez nem vagy nem csak játék. A türkösi római katolikus anyakönyv így jegyzi az egyik XIX. század végén elhunyt nevét: Ferike, s foglalkozásánál megjegyzi: „koldus"; a XX. század elején a legtöbb közmulatság hangulatát Vak Feri és bandája határozta meg muzsikájával Négyfaluban. Ezekből azt érezhetjük, hogy a becézés nemcsak szimpátiától függ…

Lehet-e a november novemberke?

Öregeink szava szerint: „Az idővel nem jó játszani!" November pedig idő. S nem gyerkőc-idő, mert év végéhez közel szorult: s az év sok gondját görgették bele, amit csak bölcsességgel lehet viselni.

De ha én arra gondolok, hogy egyre rövidebbnek tűnik egy-egy időegység, s ezért a hónap is, tehát a november is… a kisebb ember pedig emberke?

Ha kurtább idő, fér-e ugyanannyi minden bele, mint gyermekkorom novemberébe, a szüleim, a nagyszüleim, Domokos őseim novemberébe? Annyi, mint egy akrobata, egy fuvaros, egy császár novemberébe? Mint egy életét áttengődő vagy a terheket álnokul is másra pakoló „ügyeskedő" novemberébe?

Egy bizonyos, legalábbis keresztény kultúrközelben advent előtti idő a mi novemberünk. S akár kék, akár ködös az ege, az ember megtorpan benne, és éli, amit az élet eddig köré s belé görgetett… Kétségtelen, hogy a harangszó az augusztusinál súlyosabb, de az is, hogy a természet is sok bolondságra képes ezidőtájt, amin az ember csak ámul, legtöbbször fel sem fogja még azt a tréfát sem, ha egy almafa november végén kivirágzik.

Lehet-e hát néha a november novemberke?

Hogy közben hol november, hol novemberke? November, mikor temetőinkben sírjaink gyertyás-imádságos számbavételével kezdődő, s adventbe torkolló idő… Novemberke, mikor a számbavétel, az önvizsgálat reményében, várakozásban folytatódik. Mikor észrevesszük, hogy az őszben és a tavaszban van valami közös, akárcsak a nagyböjtben és az adventben vagy a húsvétban s a karácsonyban.

Szavak közt bukdácsolva is van novemberke.

Hochbauer Gyula

Tomos Tünde: Hétfalusi ház kapuval, 2003 ősze

Andrásnapra

Jó érzéssel eltelve,
Szívünket égre emelve,
Ezer áldást mondunk reád,
Hogy megérted neved napját.
Élj még számos esztendőbe,
Pároddal boldog időkbe,
Ahány csillag van az égen,
Annyi áldás te lelkeden.

Tatrang

Őszi séta

Nincs, hogy mivel telehintsem
A kötőd már, csak kikericcsel,

S a mit befonjak dús hajadba,
Nincs más, csak fákra fennakadva

Őszhajszála a vénült nyárnak;
Ezüstként fénylő békanyálak…

(…S ne, ne, ne kínozz, nem kívánom
Csókod se, drágám, hisz az álom

A nyárral veszve a kar a karban
Holt virág közt járunk, avarban.

Pszt, pszt… csak csendben, szótlan, némán;
Nézd, a természet holtan néz ránk.)

Tóthpál Dániel türkösi költő
Dalok és jajok kötet, 1932

Bálint András jegyzeteiből

A dr. Kiss Béla múzeumalapítási kísérlete után Bálint András, a kezdemény folytatásaként, végigházalta Hétfalut az anyag leltárszerű számbavételéért. E pár évig tartó munka a XX. századot felező időben fontos hétfalusi hagyományőrző kísérlet. Amellett, hogy értéktudatosító volt, mai szemmel pótolhatatlan dokumentum, mert egy adott időpont bizonyos szemlélet szerint néprajzi értéknek minősített tárgyi emlékeit lajtromozza házankénti összetételében. A munka hagyománytudatosító szerepét fokozta, hogy viszonylag rövid idő alatt végezték az 1950-es évek végén, így érvényesülhetett a lakosság érdeklődésének értékirányítása olyan időszakban, mikor éppen a hagyományoktól való elszakítást szervezték társadalmi szinten.

Dr. Papp Béla a Művelődés 1981 októberi számában tanítója emlékét idézve jegyzi meg, hogy fiával együtt részt vett ebben a munkában, Hochbauer Ferencné Gáspár Sára, Bálint András örököse pedig folyamatosan részt vett a házalásban is, az adatok rendszerezésében is.

Fennmaradt a hagyaték falvanként összesített jegyzéke, s egy 337 ház leltárát összegző füzet, egy rend házaló füzet valahol elkallódott.

*

Mutatóban közlünk belőle.

Benedek András: prédikációs könyv 1870, 1 taliga, 1 dagasztószék, 1 láda, bordák, nyüst.

Erdályi Márton: 1 tálas (igen szép kivitelezésben), 1 selyemkötény, 1 lájbi, 1 sajinka, 1 ezüst öv.

Lukács János: 1 láda, 2 aranyhímű kézelő, 1 fekete pántlika.

Szörnyi Mihály: 1 ezüst öv, 1 esztováta csöllővel, 1 Biblia 1744-ből, 1 tekerő levél, 1 asztal.

Mezei István: 1 láda 1875-ből, 1 ing, 2 kézelő arany hímmel, 1 selyemlajbi, 2 fekete pántlika, 1 piros pántlika, 1 sajinka, 1 perec, 1 esztováta nyüsttel, 1 guzsaly, 1 orsó pereszlennel, 1 favilla, 1 tálas, 1 ládás pad, 1 pohárszék.

(Folytatása a 3. oldalon)

Hochbauer Gyula

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2003. * ISSN 1582-9006 *

Istók János év Hétfaluban: Nyolcadik levél

Dr. Papp Béla orvos úrnak,
Brassó / Sztálin város / Pavlov 72.
Románia

Kedves Béla öcsém!

A tél hidege, 85 éves korom és legutóbbi betegségem, mely 8 hétig ágyba kényszerített, s visszérgyulladásom, új helyzetet teremtett a szoborszállítás ügyében.

Most olyan megoldást kell találnotok, mely a lehetőséget biztosítja a szobor szállítását illetőleg. Legutóbb, amikor ez ügyben ismételten jártam a Román Népköztársaság Nagykövetségén, s beszéltem a szobor szállítása ügyéről, Glaga, a követség első titkára a következőket mondotta:

A szobrot a Nagykövetségre fogja szállíttatni, s ott csomagolják be. Akkorra ott lesznek az útlevelek, s velük együtt szállítják a szobrot Sztálin városba. „Csak még kicsit kell várni", majd ő értesít. Mi azóta is egyre türelmesebben, szakadatlanul várunk...

Kérlek, keressétek meg a budapesti Román Nagykövetség titkárát, Glaga Vasilét és hivatkozzatok reám, és igyekezzetek vele megtárgyalni az ügyet. Ezen dolog lebonyolításának pénzügyi része is van. Szóval az egész ügyet a Nagykövetség útján kell lebonyolítani, ez az egyetlen lehetőség van reá.

Magyar illetékes helyekről semmi akadály sincs.

A Nagykövetség címe: Budapest, Thököly út 72.

Betegségemre való tekintettel most téliidőben én sem mehetnék, be kell várni a szebb időt.

*

Tekintve, hogy nekem a szobor elkészítéséhez szükséges kiadásokat fedeznem kellett, s az utóbbi leveledből látom, hogy van már pénzetek is összegyűjtve, arra kérem a tisztelt Bizottságot, hogy szíveskedjék nekem a magam munkája honoráriumából – ha az egészet nem lehet – kevesebbet átutalni egyelőre.

Szíves intézkedéseteket kérem, boldog, békességes új esztendőt, s jó egészséget kívánok kedves Mindnyájatoknak, s szeretettel köszöntöm az Emlékmű Bizottság minden tagját, nékik is minden jót kívánva, Téged szeretettel ölel:

János bátyád

Budapest, 1958. január 8.
U.I. Leveledet köszönettel megkaptam.

Rozsondai Károly lelkész életrajza

Lemásoltatott *„a tiszai ágostai hitvallású evangélikus egyházkerület törvényes superintendensei által felszentelt lelkészek életrajzi"* könyvéből.

Születtem Zsomboron (Udvarhely megye) 1874. évi június hó 30-án. Ötödik s utolsó gyermeke vagyok szüleimnek: Rozsondai József evangélikus lelkésznek s néhai Sokmidt Juliannának. Elemi oktatásban legidősebb leánytestvérem, Júlia részesített. A IV-edik elemi osztályt az olthalmágyi általános népiskolában végeztem, honnan édesatyám, jóhírű székely-udvarhelyi evangélikus-református kollégiumba vitt. Itt végeztem mind a gimnáziumi osztályt s 1892/3 tanévben letettem az érettségi vizsgát jeles eredménnyel. Édesatyám – bár szabad pályaválasztást engedett – a kolozsvári egyetem philosophiai szakára akart küldeni, de családunkban a papság öröklött hivatal lévén, – engem is a theológiára vonzott hajlamom már serdülő koromtól fogva. S mivel az erdélyi részeken evangélikus theológia nincsen, bátyámmal, ki akkor a III-ik tanfolyamot hallgatta, felutaztam Sopronba s beiratkoztam az ottani bölcs theológus tanintézet I. évfolyamára. Ott tettem az alapvizsgát s végeztem a III-dik tanfolyamot.

A IV-edik évre külföldre kellett volna mennem, de nem volt mivel. Atyámat a kettőnk taníttatása s terhes családjának fenntartása annyira kimerítette, hogy legjobb akarat mellett se tudott volna segélyezni. Ekkor üresedett meg községünkben a vezértanítói állás s atyámnak s híveinek kívánságára elfogadtam, azt gondolva, hogy pár év alatt gyűjtök annyit, amennyivel a IV-edik évi theológiát elvégezhetem – de fájdalom, csalódtam. A keserves munkáért – úgyszólva – csak honoráriumot kaptam s ha iskolán kívül a lelkészi teendőkben is nem segédkezem s ezért szülőházamnál teljes ellátást nem kapok, még mindennapi kenyér is hiányzott volna. Szívemben csalódással, lelkemben lemondással, tehetetlenül álltam a bizonytalan jövő előtt, s már-már arra gondoltam, hogy fele útról visszatérve végképp szakítok a szép, de rögös pályával s ekkor – valami isteni sugallattól késztetve – kopogtattam a kegyelem és segítség ajtaján s kérdést intéztem a brassói evangélikus főespereshez, ha vajon a tiszai evangélikus kerület püspöke nem adna-e engedélyt arra, hogy a IV-edik évfolyamot a kerület eperjesi theológiáján mint magántanuló végezhessem be. Nemsokára mint Noé galambja érkezett meg a levél, melyben értesített a püspök, hogy a tanári kar felvesz magántanulónak. Így jelentkeztem a szakvizsgára s azt Eperjesen 1898. évi szeptember hó 19-én jó eredménnyel meg is álltam. Még egy évi tanítóskodás után letettem Eperjesen a papi vizsgát is, miután jó eredménnyel s ugyancsak külön püspöki engedéllyel, mivel Rozsnyón lelkésznek meghívtak, a választást csak a folyó hó elsején ejtették meg. Eközben Zelenka püspök irodáján ideiglenesen alkalmazott szeptember hó 15-től a mai napig.

E sorokkal egyszersmind neki is tiszteletemet óhajtom kifejezni, hogy hirdessék e néma betűk a későbbi utódoknak is az ő nemeslelkűségét.

S most várom az útravalót, a főpásztori csókot, hogy legyen az élet tengerén iránytűm, a kísértések éjszakájában vezérlő csillagom, a küzdelmek közt segítőm, útitársam. Kérem az Istent, hogy úgy legyen…

Miskolczon, 1889. évi október hó 8-án.

Rozsondai Károly s. k.

*

Nt. Nemes Károly diósgyőri evangélikus lelkész és T. Dubonay Béla miskolczi s. lelkész segédlete mellett felavattatott 1899. október 9-én.

*

Zajzoni lelkésszé avatták 1889. december hó 10-én.

*

Esküvője volt 1900. január 30-án.

*

Rozsondainé küldötte unokámtól esetleges felhasználás céljából.

Mátis Bálintot kéreti Rozsondainé az életrajz további kiegészítésére.

Csernátfalu, 1924. VIII. 12.

Ifj. Rozsondai Károly

Zajzon, 1901. –
Sopron, 1967. december 20.

Édesapja zajzoni evangélikus lelkész volt, korán meghalt.

Édesanyja tanítónőként egyedül nevelte fel négy gyermekét, akik közül ketten a kolozsvári Állami Tanítóképzőt végezték el. 1920-ban Magyarországra költöztek át, ahol előbb Budapesten a Polgári Tanítóképzőt végezte el, azután az Apponyi Kollégiumban tanítóképző-tanári képesítést szerzett matematika–fizika szakon.

1925-ben került Sopronba, az Evangélikus Tanítóképzőbe, ahol lélektant, neveléstörténetet és filozófiát tanított. Sokoldalú munkásságáról tanúskodik, hogy 1933-tól a Frankenburg Irodalmi Társaság tagja volt.

Bánfalváról az ottani római katolikus tanítóval együtt monográfiát készített, amely egy pályázaton első díjat kapott.

Érdekelte a természet: madarak, lepkék, de szívesen zenélt és verseket is írt.

21 tanéven át volt a soproni Tanítóképző igazgatója 1961-ig, és az általános iskoláé nyugdíjba vonulásáig.

Hétfalusi csángó népviselet: kösöntyű és hímzett kézelő

Tájszavak: I, Í, J

I, Í

- *időtöltött*: öreg
- *igyenes*: egyenes
- *igyorkodni*: grimaszkodni
- *immán*: már
- *indzselér*: mérnök
- *ingëm*: engem
- *innét*: innen
- *inyen*: ilyen
- *ipa, napa*: após, anyós
- *iperkëdni*: valami után felfelé nyúlni
- *írás*: díszítés
- *irombás*: tarka tyúkfajta
- *istál*: kér
- *istrang*: kötél
- *iszák*: átalvető
- *iszánk*: a jégen az a hely, ahol csúszkálnak
- *iszánkodni*: jégen csúszkálni
- *ivándék*: ajándék
- *izenni*: üzenni

J

- *jábo*: hiába
- *jánka madárka*: barázdabillegető
- *jaz*: a, az
- *jércike*: fiatal szárnyas tyúk
- *jere*: gyere
- *jeszke, ijeszke*: ijedékeny, félénk
- *jettibe*: ijedtében
- *jő*: jön
- *jókor*: korán
- *jüöön*: jöjjön
- *juttam*: jutottam

Lapszámunkat az Illyés Közalapítvány támogatta.

Kálvária (regényrészlet– vázlat)

A Zajzon völgyén vonultak s csak a Fekete-hegy körüli vaksötétben csendesedtek el. Az öregebbik Miklós tekintete a Rothadtkőig kísérte őket, de tovább nem merészkedett a hosszúra nyúlt fellegvári lecke miatt, s a Szakadát völgye után már elnyelte őket szeme elől az erdő. A falu riadalmából csak ő lopódzott egy darabig utánuk, pedig a többiek is érezték, hogy a vegyesen csoportosult menet nem a székely határőrökkel kártyázni vonul Bodzaváma felé.

Az időnek még egy hete maradt arra, hogy végezzen novemberrel, s csak négy napja múlt, hogy este a várost (Brassót) ünnepélyesen kivilágították, mert Bécsbe volt véve: Windischgrätz herceg lefegyverezte a forradalmár diákokat és a proletárokat. Jellasicsot visszaküldték Magyarországra. Pestet a császáriak elfoglalták.

Brassó polgársága 25 000 forintot ajánlott fel. A céhek kijavították a bástyákat és megerősítették a falakat és a várost övező sáncoknál is dolgoztak.

Az osztrák katonáknak hévvel magyaráztak útközben a szász önkéntesek a Zajzon és a Döblen vízválasztójánál magasló Szászbérc-tetőn, ahol az este már nagyon megközelítette őket, a homályba mutogatva dicsekedték ősi birtokaikat a teutonok tapodta vidéken. A Fekete-hegyet kerülő nagy ívű kanyar közepéig érhettek, mikor a Háromszék felőli Nyént érintő másik úton a várhoz ért Gyárfás János és Bernát Elek, s miután a parolával beavatottnak bizonyultak, már a laktanyában teríthették a friss híreket.

– *Brassó nem fogadta Háromszék követeit.*

Kivitték a szót a laktanya mögötti Kálvária-hegyen három-négyesével csoportosult őrszemláncnak, majd visszafele a templomba betértek, mert a papnak is hoztak híreket. Az ajtó nyitva volt, mint máskor is és mostanában is, s egy ima után egy fertálynyit is beszélgethettek.

–… messze vagyunk… – s a pap szövegét puskaropogás darabolta. Az őrszemek tüzeit elfoglalták.

Gondolom, ennyi német szót a teuton világ óta nem hallott ez a völgy. Tűz alá vették a laktanyát, ahova az őrhelyekről csak kettő érkezett még idejében, s ahonnan visszaropogtattak rájuk, célozhatták is a kintieket, ha véletlenül hátuk mögé került valami fény.

A fenyegető hangok a kápolnába is bevonultak, ahonnan szitkozódva lökték a templom elé Gyárfás Jánost és Bernát Eleket, a pap minden tiltakozása ellenére, s puskatussal ütötték-verték, majd a harangozókötél egy részével összekötözték őket, ahogy 1658-ban a tatárok tehették az innen nem messze lévő Leánymezőn megcsúfoltakkal.

Három határőrnek sikerült úgy elkötni a laktanya istállójából lovaikat, hogy mikor észrevették őket, már belevágtattak a sötétbe Háromszék felé. Hiába ismerte mindenkinél jobban az itteni éjszakákat a 10 bodzai puskás, s próbáltak elébük kerülni a Piliske egyik völgyén, a menekülők reggelre már lóhátra riasztottak több száz papolcit s kisborosnyóit.

A pap hajnalig oltár előtti térdeplőre roskadt s próbálta befejezni az éjszakai öldöklés félbeszakította gondolatát.

– …messze vagyunk a szabadságtól, Uram.

De a mondat végénél sehogyan sem sikerült tovább haladni a gondolattal, mert minduntalan visszadöccent az elejére.

– …messze vagyunk Tőled, Uram.

– …messze vagyunk az Igazság határaitól, Uram.

S mintha a titok burka nem akarna felpattanni, gyötrődve újra- s újrakezdte. Hét óra felé vállára fordította a sekrestye fogasáról a kabátját s indult volna a Bodza vizével szembe a Suhogó patak felé, de visszatérítette a kápolnába egy feldúltan érkező bodzai híve, aki a templom oltalmát kérte tőle a duhajkodók elől.

Perceken belül érkeztek még tizenöten. S akkor az oltár előtt térdelve elkezdődött a mise. A templomajtó nyitva volt, mint azután is mindig, de fegyver nem mert benyúlni a védelmet keresők után.

Csak két igen öreg bodzai magyar maradt otthon. Ültek egymással szemben az asztal mellett. Tekintetük egymásról el sem rebbent. Együtt voltak.

Lukács Gyula

Elveszett...

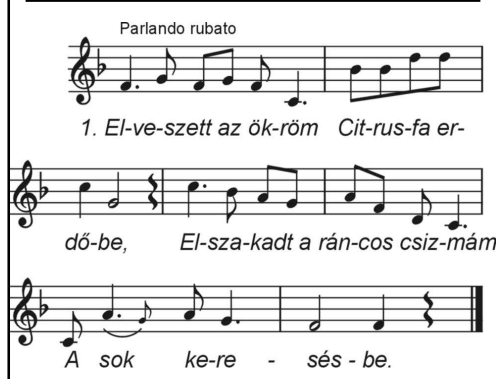

Ne keresd, ne keresd,
Mert bé vagyon hajtva,

Falnagy uram udvar'ba
Szól a pergő rajta.

Csernátfalu, 1970
Herszényi Andrásné Simon Anna (85)

Bálint András...

(Folytatás az 1. oldalról)

Mártis Árpád: 1 menyecskeláda 1832-ből, 1 tálas, 1 kisláda, 1 esztováta csöllővel, 1 hímes ing, 1 csipkésmez, 1 fehér lájbi, 1 selyemlájbi, 1 kicsi ing, 3 csángó tányér, 1 fatál, 1 járószekér.

Lőrincz Mihály: 1 tejverődézsa, 2 pántlika, 1 faeke.

Miklós Jánosné: 1 pohárszék, 1 szék, 2 láda, 4 tányér, 2 gereben, 1 guzsaly, 1 orsó, 1 pereszlen, 1 sarokszekrény, 1 családkimutatás 1869-ből.

Simon Mihályné: 1 vetölő, 1 faeke, 2 pántlika, 1 selyemlájbi, 1 selyem surc, 1 kaláris, 1 suba, 3 csángó korsó, 2 fénykép.

Berecki Andrásné: 1 láda, 1 csepesz, 1 fuszta, 1 suba.

Musát Gyula: 2 csangó tányér, 1 faeke, 1 pantika, 1 hékelő.

Sára András: 1 ladás ágy, 3 csángó tányér, 1 sótartó, 1 guzsaly, 1 csepesz, 2 pántlika, 1 selyemkendő, 1 öv.

Gödri István: 1 asztal, 1 tálas, 3 láda 1835-ből, 1 tégely, 1 kulacs, 1 sótartó, 1 iszák, 1 öv, 1 pár kézelő.

Veres János: 1 fehér csepesz, 1 gyolcs ing, 1 hímesing, 1 ráncos abrosz, 4 párnafej, 1 pántlika, 1 menyecske pántlika, 1 guzsaly, 1 kézelő arany hímmel, 1 sárig cérnás ing, 1 esztováta, 1 tálas, 1 fuszta, 1 selyemlájbi, 1 csipke surc, 1 suba, 1 öv, 1 kaláris (12 soros).

Bartos Király Mihály: 1 gyéba, 1 ráncos abrosz, 1 kis fokán, 1 sótartó, 1 iszák, 1 asztalterítő.

Erdélyi Mihály: 24 csángó tányér, 1 pohárszék alj, 1 menyecske láda.

Székely Pajor Vilma: 1 hajfonó (fekete-piros), 1 perec, 1 csepesz aljjal, 1 gyolcsing hámos rokolyához, 1 hímesing, 1 menyecskepántlika, 3 pántlika, 1 pár kézelő aranyhímmel, 1 hámosrokolya (fehér), 1 fuszta, 1 selyemlájbi, 1 csipkesurc, 1 öv, 1 kaláris (6 soros), 2 csángó tányér, 1 harisnya, 1 guzsaly, 1 esztováta.

Hochbauer Gyula

Hétfalusi alkony

A már hunyorgó szürkületben,
Szememre húzott kalap alól
Nézek körül a Barcaságon,
Hol a nap már a Cenkre hajol…

Áttekintem a kékre mosott
Aljú, hegyszegett láthatárat,
Melyre úgy van rárajzolódva
Hétfalu, mint egy színes vázlat.

Hosszan nézem el, elmerengve,
Hogy a kémények mint pipáznak
S napsugár végsőt mint lobban
Ablakán a sok békés háznak;

S a felhőket, mik az égboltot
Függönyzik be, mint égi kezek,
Míg ott borong árnyuk a faluk
Felett, miként az emlékezet.

Elnézem a sok bádogtornyot,
Mikből, est lévén, alázat
Hófehér, riadt szívverésű
Harangszó-galambjai szállnak;

S a porfelhőt faluk szélén,
Melyben haza a fáink lombja
Alatt a csorda lohol, sok száz
Kolompja mélán csengve-bongva…

Fejem felett meg sziluettjét
Látva szállni egy kis madárnak,
Szinte érzem: szívemből is
A vágymadarak el mint szállnak;

És hogy a táj harmóniája
Jövendőm minden gondját, tervét
Hogy issza fel, a lelkemről meg
A csend múltamat leemelné;

S hogy a sok békült színből, fényből
Belém a nyugalom mint árad,
Melynek békéje úgy önt szíven,
Mint az estfény a szelíd tájat…

A már hunyorgó szürkületben,
Szememre húzott kalap alól
Nézek körül Barcaságon,
Melynek békéje bennem dalol.

Tóthpál Dániel hétfalusi költő
Dalok és jajok kötet, 1932

Hétfalusi csángó falvédő

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2003. * ISSN 1582-9006 *

Újraolvasott szövegek

Csorba Samu: *Székely és csángó háziipari vállalkozó XIII. évi üzletjelentése az 1903. május 1-től 1904. május 1-ig terjedő egy évről.* Brassó, Brassói Lapok nyomdája, 1904.

*

A százesztendős távlat csalogat újraolvasásra s az a vállalkozói szemlélet, amely a nemzetszolgálat kötelességét is sugallja. „Foglalkoztattam 440 háziiparost (…) Örömmel jelenthetem, hogy az alább felsorolt, azzal a gondolattal, hogy kivándoroljon (…).”

*

A mindössze 1 m²-nyi szöveget nemcsak megrögzött hagyományőrzőknek ajánlom, hanem vállalkozóinknak is; azoknak a néprajzos érdeklődőknek, akik háziipar és népművészet kapcsolatával foglalkoznak s akik kíváncsiak 100 évvel ezelőtt élt őseink világára, és gazdaságpolitikusainknak is, akiknek jövő modellként nem volna muszáj mindig és csak Nyugat-Európa és Amerika felé kancsalítani.

Csorba Samu 440 foglalkoztatottja közül volt hímző, szíves mintával szövő, szőnyegszövő, lenvászonszövő, faedénykészítő, fafaragó, csipkeverő, harisnyaposztó-szövő, szalmafonó, vastag kendervászonszövő, hosszúszőrű pokrócszövő. A foglalkoztatottak lakhelye Csíkpálfalva, Csíkszentdomokos, Hídvég, Erősd, Árapatak, Lüget, Kóbor, Prázsmár, Fundata, Zernyest, Előpatak, Szászhermány, Botfalu, Haraly, Nagyajta, Parajd, Brassó, Nyén (Keresztvár), Pürkerec, Tatrang, Hosszúfalu, Türkös, Krizba, Barcaújfalu.

A legtöbb foglalkoztatott kóbori kendervászon szövő (177), csíkszentdomokosi kendervászonszövő (57), árapataki hímző (55), erősdi hímző (57), pürkereci szövőnő (26).

Csorba Samu vállalkozó két állandó alkalmazottat foglalkoztatott: egy munkavezetőnőt és egy szolgát. A kormány támogatásával a háziipari termékekből az említett évben szállított Amerikába, Bulgáriába, Boszniába, Németországba. Kiállításokon vett részt St. Louis-ban (AEÁ), Komáromban, Szegeden, Budapesten, Linzben, Párizsban és állandó bizományi üzletet tartott fenn Budapesten.

A forgalmazott háziipari hímzések között voltak női kötények, női népviseleti ing, gyermeking; lenvászonból asztalterítő, asztalfutó, asztalközép-terítő, bútorvédő; a csángó szőttesek között: asztalterítő, női kötény, ablakfüggöny, díszkendő, női szoknya, gyermekkötény, szövet különféle célokra, asztalfutó, gyermek álruha.

*

Miután kétszer-háromszor átolvastam a szöveget, s kifénymásoltattam a mintadarabokat, azon csodálkoztam, bár sokan nem lapozhatták az asztalon előttem nyitott példányt, mennyit érne meg a 440 név szerint említett háziiparos leszármazottjainak azt tudni, hogy az ő családjukból, az ő falujukból ki üzent a szépség itthoni nyelvén távoli világ kíváncsijainak szőttes-nyelven, fazekas-nyelven, hímzés-nyelven, festettbútor-nyelven? S vajon a szövegből kiolvasható életminta, melynek hitelességét tények szavatolták, használhat-e valamiképpen a jövőnek? S ha igen, úgy ez kinek mit ér meg?

Hochbauer Gyula

Pillanatképek Hétfaluról

Csernátfalu: Iroda utca a Csángókúttal

Képeslap az 1910-es évekből. A mai Polgármesteri Hivatal mellett felmenő utcát (ma Mihai Eminescu utca) Iroda utcának hívták, mert az elején helyezkedtek el a falu közigazgatási épületei.

Feljebb, az útelágazásnál, egy szivattyús kút volt, olyan, amelyből 1960-ig nagyon sok volt Négyfalu területén (ma már alig található vaegy).

Bácsfalusi emlékek

A Tatárhányás a Bolnok lábánál

Gyermekkorunkban hasonló nagy esemény volt húsvét harmadnapján rendezett ünnepélye a falu férfi lakosainak. Közülük vagy 20-30-an vettek részt ezen a kukaünnepélyen, amikor is felöltözve különböző rendetlen ruházatban, álarccal a fejükön, bottal a kezükben, üvöltve mentek az utcákon, ijesztő hangulatot keltve a járókelők és nézők seregében. A kukák menete a falu Bolnok felé vezető útjának egyik kiemelkedő pontján elterülő Crucea téren gyülekezett, hangos üvöltések mellett, s amikor együtt volt az egész sereg, megkezdődött a kukák tánca, nagy üvöltés és kiáltás, vidám bohóckodások mellett táncoltak egy jó darabig. Utána csapatostól vonultak lefelé, útközben bementek rokonaik, barátaik udvarába, ahol énekelve köszöntötték a ház népét, miközben jókedvvel elfogyasztották a házigazda enni- és innivalóit. Amikor aztán a kukaünnepség később kezdett elfajulni, s botrányos jeleneteknek vált az okozójává, az elöljáróság a csendőrség útján betiltotta a megtartását, de azért még egy pár éven keresztül csak megpróbálták megrendezni, rendszerint fiatalabb ifjakat vagy gyermekeket küldtek ki a terep kikémlelésére, hogy vajon jönnek-e a csendőrök. Ha aztán hírül vették a csendőrök közeledtét, akkor gyorsan elillantak, levetették kuka ruházatukat, gyorsan átöltöztek, amire a csendőrök megérkeztek, nem láttak kukákat sehol, hiába jártak házról házra.

*

Emlékezetes maradt számomra a Tatárhányás vagy Tatársánc, amely a Tömösi-szorost alkotó déli és északi hegygerinc erdőség közt elterülő mezőkön vonult végig. A hányást egy erdei út két részre választotta el, a déli hosszabb része volt az úgynevezett csángó rész, ahol ünnepnapokon és vasárnap délutánokon a falusi csángó ifjak sétáltak végig, a felső északi rész inkább a román falusiaknak volt sétáló- és játszórésze. A sánc alapja széles teteje felé elvékonyodik, ösvényt formálva a járáskelésre. A monda szerint a török–tatár betörések ellen létesítették a falu lakosai a csaknem másfél kilométer hosszú sáncot, a sánc déli végén elterülő réten ünnep- és vasárnap délutánján gyűltek össze a csángó ifjak és lányok, játékokkal és táncolással töltve el a délutánt. Itt szövődtek sokszor egész életre szóló barátságok, mátkaságok. Kedves játékuk volt, sok egyéb társasjáték mellett, a különböző zálogosdival végződő játékok, vagy a legények szemét bekötő társasjátékok. Ezekben a társasjátékokban, amikor serdülő korba értem, én is gyakran részt vettem. Örömmel éltem magam bele a játék hevébe, falusi kortársaimmal együtt. Ahányszor arra jártam, mindannyiszor megcsodáltam ennek a sáncnak vagy földhányásnak titokzatos alkotását, eredetét, legendákkal és mondákkal átszőtt keletkezését. Még kisgyermek koromban ott, ahol a sáncot kettészelte az erdei szekérút, az út két oldalán hatalmas sziklatömbök terültek el a sáncszélen, amelyekkel szükség esetén az utat teljesen elzárhatták, amikor veszély fenyegette a falut.

Dr. Papp Béla

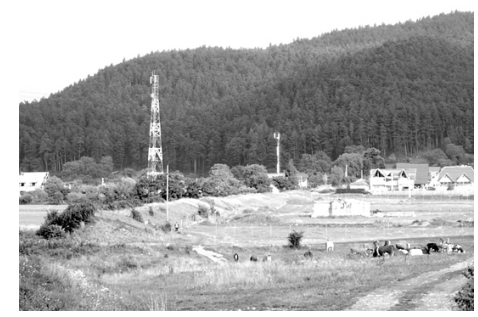

A Tatárhányás a Bolnok lábánál

Nyelvművelő helyett...

Nevek a bodolai református egyházközség irataiból:

1. Kepeváltók: Kumpár József, Kranya Elek, Nyisztor Endre.

2. Családkönyv: Bálint István (apa), Üszöges Mári (anya): István, Mári, János, Ági, Rőzsa, József, György, Ferenc, Julcsa, Kata (hatan gyerekként meghaltak).

Hochbauer Gyula

Sípkészítők

Tilinka, bába,
Bújj bé kamarába,
Hozd ki vérest, májost,
Ne vágd el te, Gyurka,
Most es elég kurta,
Icsa csap, icsa csap, icsa csap.

Tatrang